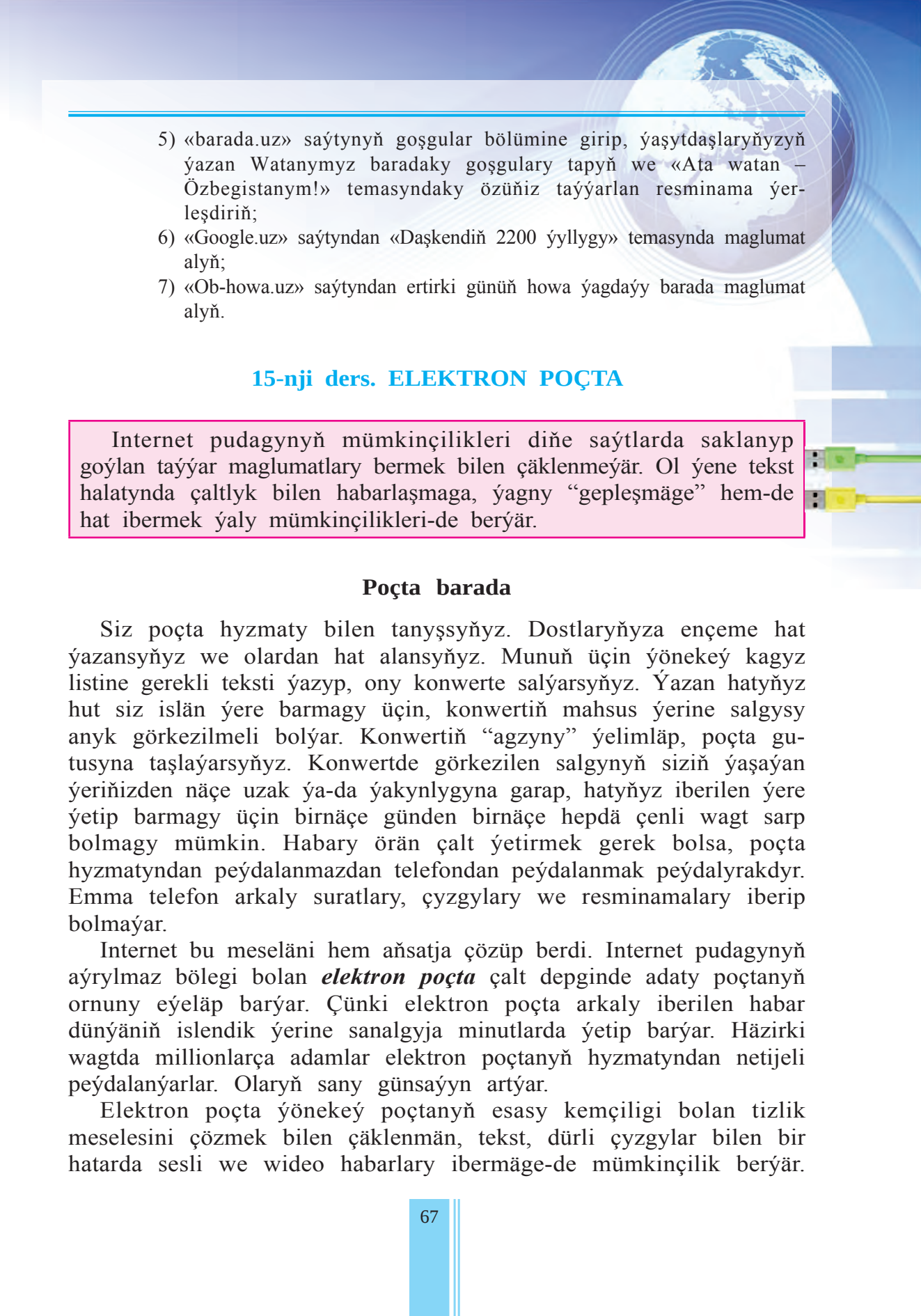

-
- 5) «barada.uz» saýtynyň goşgular bölümüne girip, ýaşytdaşlaryňyzyň ýazan Watanymyz baradaky goşgulary tapyň we «Ata watan – Özbegistanym!» temasyndaky özüňiz taýýarlan resminama ýerleşdiriň;
 - 6) «Google.uz» saýtyndan «Daşkendiň 2200 ýyllygy» temasynda maglumat alyň;
 - 7) «Ob-howa.uz» saýtyndan ertirki günün howa ýagdaýy barada maglumat alyň.

15-nji ders. ELEKTRON POÇTA

Internet pudagynyň mümkinçilikleri diňe saýtlarda saklanyp goýlan taýýar maglumatlary bermek bilen çäklenmeýär. Ol ýene tekst halatynda çaltlyk bilen habarlaşmaga, ýagny “gepleşmäge” hem-de hat ibermek ýaly mümkinçilikleri-de berýär.

Poçta barada

Siz poçta hyzmaty bilen tanyşsýňyz. Dostlaryňyza ençeme hat ýazansyňyz we olardan hat alansyňyz. Munuň üçin ýönekeý kagyz listine gerekli teksti ýazyp, ony konwerte salýarsyňyz. Ýazan hatyňyz hut siz islän ýere barmagy üçin, konwertiniň mahsus ýerine salgysy anyk görkezilmeli bolýar. Konwertiniň “agzyny” ýelimläp, poçta gutusyna taşlaýarsyňyz. Konwertde görkezilen salgynyň siziň ýaşaýan ýeriňizden näçe uzak ýa-da ýakynlygyna garap, hatyňyz iberilen ýere ýetip barmagy üçin birnäçe günden birnäçe hepde çenli wagt sarp bolmagy mümkin. Habary örän çalt ýetirmek gerek bolsa, poçta hyzmatyndan peýdalanmazdan telefonda peýdalanmak peýdalyrakdyr. Emma telefon arkaly suratlary, çyzgylary we resminamalary iberip bolmaýar.

Internet bu meseläni hem aňsatja çözüp berdi. Internet pudagynyň aýrylmaz bölegi bolan **elektron poçta** çalt depginde adaty poçtanyň ornuny eýeläp barýar. Çünki elektron poçta arkaly iberilen habar dünýäniň islendik ýerine sanalgyja minutlarda ýetip barýar. Häzirki wagtda millionlarça adamlar elektron poçtanyň hyzmatyndan netijeli peýdalanýarlar. Olaryň sany günsaýyn artýar.

Elektron poçta ýönekeý poçtanyň esasy kemçiligi bolan tizlik meselesini çözmek bilen çäklenmän, tekst, dürli çyzgylar bilen bir hatarda sesli we wideo habarlary ibermäge-de mümkinçilik berýär.

Elektron poçta peýdalanyjylary öz **elektron salgylaryna** eýe bolup, ony web-sahypa salgysyndan tapawutlandyrmak aňsat: **<peýdalanyjynyň ady>@<poçta serweriniň ady>**. Elektron poçta salgysynda hökman “@” (“täjirçilikdäki et” ýa-da başgaça ady “güjüjek”) belgisi gatnaşýar. Meselem, **rtm@xtv.uz**.

Elektron poçta peýdalanyjysy (abonenti) bolmak üçin, Internet sistemasynda anyk elektron salga eýe bolan “poçta gutusyna” eýe bolmaly. **Poçta gutusy** – Internet sistemasyndaky mahsus serweriň (prowaýderiňiziň kompýuterinde) diskinde siziň üçin berlen ýer. Size elektron poçta arkaly iberilen habarlar, olary kabul edip alynçaňyz, hut şu poçta gutusynda saklanýar. Poçta gutusy we elektron salgy bilen abonentleri **prowaýder** üpjün edýär. Emma elektron poçta hyzmatyndan peýdalanmak üçin şonuň özi ýeterli däl. Poçta gutusyndaky habarlary kabul edip almak, habar taýýarlamak we ony elektron poçta arkaly ibermek ýaly işleri ýerine ýetirmek üçin ýörite maksatnamalardan peýdalanylýar. Şeýle maksatnamalara Outlook Express, Apple Mail, Netscape Messenger, Windows Live Mail ýalylyry girizmek mümkin.

Saýtlardaky elektron poçtalar

Internet sistemasynda ýörite web-saýtlar arkaly hem elektron poçta gutusyna eýe bolmak mümkin. Meselem, **Mail.ru**, **uMail.uz**, **Inbox.uz** ýaly, esasan, diňe elektron poçta hyzmatyny amala aşyrmak üçin hyzmat edýän, **Rambler.ru** ýaly hem gözleg sistemasy, hem elektron poçta hyzmatlaryny teklipe edýän web-saýtlar şolara degişlidir. Şeýle web-saýtlarda «poçta gurusyny döretmek» düwmesi bolup, ol basylsa, ekrana gepleşik penjiresi çykýar. Teklipe edilen birnäçe soraglara (familiýaňyz, adyňyz, poçta salgysy, parol we başga) jogap bermek gerek bolýar. Özüňiz üçin saýlan we girizýän poçta salgysy şol web-saýt ýerleşýän serwerde bar bolsa, onda başga salgy girizmek maslahat berilýär. Çünki bir serwerde iki birmeňzeş elektron poçta salgysy bolmagy mümkin däl.

Bu usulda döredilen elektron poçta gurusynyň esasy kemçiligi, ondan mälum wagt (adatda 3 aý, ýöne dürli serwerlerde bu möhlet özgermegi mümkin) peýdalanmasaňyz, ol Internetden alyp taşlanýar. Emma ol birnäçe artykmaçlyklara eýe bolup, aşakda olaryň esasylyry getirilen:

- 1) Internete çatylan öz şahsy kompýuteriňiz bolmagy hökman däl;

2) Elektron poçtaňyzdan dünýäniň islendik künjeginde peýdalanyň bilersiňiz.

Aşakda **uMail.uz** web-saýty arkaly elektron poçta açmak mümkinçiligi bilen tanyşýarys. Maksatnama interfeýsinden «Bellige alma» düwmesi saýlanansoň (*) belgisi arkaly tapawutlandyrylan meýdanlara maglumatlar girizmek hökman bolan aşakdaky «Bellige alma» bölümi açylýar:

«Login» we «Esasy poçta gutusy» meýdanlaryna peýdalanyjy özi islän adyny (latyn harplaryndan başlanýan we sifrler gatnaşýan belgiler yzygiderligini) grizmegi mümkin. Ýatda saklaň, aýdyp geçililişi ýaly, bu iki meýdana girizilen maglumatlar gaýtalanmaýan bolmalydyr. Maglumatlar girizip bolansoň we barlag belgileri bolan ýörite kod girizilensoň, «Bellige alma» düwmesi saýlanýar. Ähli talaplar uMail.uz poçta serweri talaplaryna jogap berse, onda peýdalanyjy öz poçta gutusyna eýe bolýar. Eger peýdalanyjynyň poçta gutusy bellige alynmasa, munuň sebäpleri görkezilen sahypa görünýär we meýdanlary gaýtadan doldurmak soralyar. Sebäpler aşakdaky ýaly bolmagy mümkin: peýdalanyjy saýlan login ýa-da poçta gutusynyň ady eýelenen bolmagy, parolyň ýönekeýligi, barlag belgileri meýdanyna ýalňyş belgiler girizileni we başgalar.

Peýdaly maglumat

Inbox.uz saýtynda bellige almagyň ädimleri

1. Web-brauzeriň salgylar setirine “inbox.uz” salgysyny girizip, **Enter** klawişi basylýar:

2. Açylan web-sahypadan aşakdaky gipertekst saýlanýar:

Перейти на полную версию сайта

3. Açylan doly görnüşdäki web-sahypadan aşakdaky gipertekst saýlanýar:

РЕГИСТРАЦИЯ ПОЛЬЗОВАТЕЛЯ

4. Açylan bellige alma web-sahypasynda (*) belgisi arkaly tapawutlandyrylan meýdanlara maglumatlar girizilmelidir. «Название почтового ящика:» (poçta gutusynyň ady, ýagny login) meýdanyna peýdalanyjy özi islän ady (iň bolmanda 5 we köpi bilen 16 sany belgili latyn harplary, sifrler, nokat, defis we aşakçyzyk belgisi gatnaşýan belgiler yzygiderligini) girizýär. Meselem, informatika_2017 (bu loginde 16 belgi gatnaşýar):

Название почтового ящика:*

informatika_2017

inbox.uz ▼

5. Soň «Желаемый пароль:» (halan parol, ýagny gizlin söz) meýdanyna (kirill harplaryny gatnaşdyrmazdan) peýdalanyjy özi islän gizlin sözi girizip «Повторите пароль:» meýdanynda gizlin sözi gaýtalaýar. Meselem: güýç-bilimdedir:

Желаемый пароль:*

.....

Повторите пароль:*

.....

6. «Имя:» we «Фамилия:» meýdanlaryna at we familiýa, «День рождения:» meýdanlaryna doglan gün ýazylýar, aý bolsa sanawdan saýlanýar, ýyl doly ýazylýar:

Имя:*

Lutfullayev

Фамилия:*

Shovkatilla

День рождения:*

11

Март ▼

1992

День / Месяц / Год полностью.

7. «Ваш пол:», ýagny jynsy baradaky saýlaw nokatlaryndan degişlisi saýlanýar:

Ваш пол:*

☒ Мужской

☐ Женский

8. Soňky ädimde peýdalanyjynyň ýurdy saýlanýar we şäheri ýazylyar:

Ваша страна:*	Узбекистан ▼
Округ, город:*	Toshkent

9. Peýdalanyjy ýatdan çykaryp goýan paroly ýada salmak ýa-da çalşyrmak üçin «Секретный вопрос:» (gizlin sorag) we «Ответ на секретный вопрос:» (gizlin soraga jogap) gerek bolýar, meselem:

Секретный вопрос:*	güýç nämede
Ответ на секретный вопрос:*	bilimdedir

10. Ahyrky doldurylmaly meýdan – bu suratda awtoamtik bellige almagy çäklendirmek üçin suratda görkezilen belgileri giriziş meýdanydyr:

Защита от автоматических регистраций:	
	9561150
Введите число, которое вы видите на картинке:*	9561150

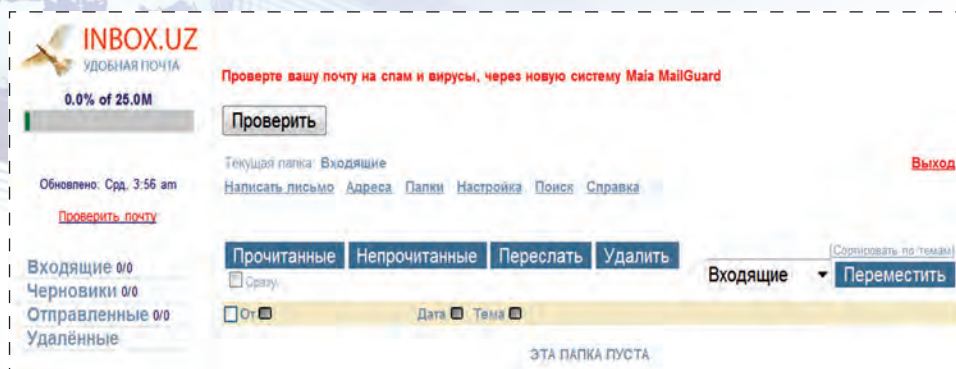
11. Ahyrynda, elektron poçta gutusyny bellige almak üçin aşakdaky düwme saýlanýar:

Зарегистрировать почтовый ящик

12. Eger käbir ädimde ýalňyşlyk bolmadyk bolsa ýa-da elektron poçta gutusynyň ady eýelenen bolmasa, web-brauzer penjiresinde elektron poçta açylanlygy baradaky aşakdaky habar görünýar:

	<inbox.uz>
Поздравляем, Вы успешно зарегистрировались. Для обработки данных необходимо 5 мин.	
☐ Остановить выполнение сценариев для данной страницы	OK

13. «Ok» düwmesi basylsa, täze elektron poçta gutusy açylýar:

1. Elektron poçtanyň adaty poçtadan esasy artykmaçlygy nämede?
2. Öýüňizdäki poçta gutusy bilen elektron poçta gutusynyň tapawudyny düşündiriň.
3. Elektron poçtanyň adaty poçta ýerine ýetirip bilmeýän nähili mümkinçiliklerini bilýärsiňiz?
4. Elektron poçta gutusyna eýe bolmagyň nähili mümkinçiliklerini bilýärsiňiz?
5. Elektron poçta hyzmatyny taklip edýän saýtlar barada aýdyň.

1. Nokatlaryň ýerine sag sütündäki gerekli sözleri ýerleşdirip göçüriň:

... maksatnama interfesiniň görnüşini üýtgetmek, şriftiň ölçegini we habarlary seçip almak usulyny saýlamak ýaly amallary ýerine ýetirmäge niýetlenen.	Faýl menýusy
... kömeginde elektron poçta arkaly habar ibermek, habarlary kabul etmek, maksatnama parametrlerini üýtgetmek ýaly amallar ýerine ýetirilýär.	Görnüş menýusy
... kömeginde esasan täze habar döretmek, öň döredilen habary açmak, habary çap etmek, maksatnamadan çykamak amallary ýerine ýetirilýär.	Serwis menýusy

2. Aşakdaky wezipeleri ýerine ýetiriň:
 - a) uMail.uz düzüminde özüňiz üçin elektron poçta açyň;
 - b) Inbox.uz düzüminde özüňiz üçin elektron poçta açyň;
 - d) uMail.uz düzümindäki poçtaňyzdan Inbox.uz düzümindäki poçtaňyza habar iberiň;
 - e) poçtaňyzdaky maglumaty okap, başga poçtaňyza gaýtaryp iberiň;
 - f) dostlaryňyzyň poçtasyna «Mekdebim», «Watanim» ýaly atly habar iberiň;